

29.11.2021

13.12.2021 korjattu kirjoitusvirhe
sivulla 4 (Hallintolaki 434/2003, 51 §)

ASIA

Laki rakennusperinnön suojelemisesta (498/2010) nojalla annettava rakennussuojelupäätös.

KOHDE

Moision Kartano, osoite Moisientie 163, 47200 Elimäki, kiinteistötunnus 286-453-1-192. Suojeluesityksen kohteena olevat rakennukset sekä maapohjan omistaa Kouvola kaupunki, Torikatu 10, 45100 Kouvola

SUOJELUESITYS JA PERUSTELUT

Kouvolan kaupunki on esittänyt 8.9.2020 saapuneessa esityksessään Kaakkois-Suomen ELY-keskukselle, että kiinteistöllä 286-453-1-192 sijaitsevan Moision kartanon kartanorakennus (rakennustunnus 100458122K), Ylätupa (100458120H) ja asuntolarakennus (100458121J) osoitteessa Moisientie 163, 47200 Elimäki määrättäisiin rakennusperinnön suojelemisesta annetun lain nojalla suojeltaviksi.

Kouvolan kaupunki on perustellut esitystään seuraavasti:

Moision kartano on osa Elimäen järven ympärille 1600-luvulla muodostunutta valtakunnallisesti merkittävää kulttuurihistoriallista ympäristöä. Suojeltavaksi esitetyt rakennukset edustavat Elimäen historian kartanokulttuuria ja toimivat kartanon eri aikakausien historiasta kertovana ja tietoa lisäävänä rakennuskantana ja ympäristönä.

Moision kartano on koko Suomen arkkitehtuurihistorian kannalta merkittävän arkkitehdin Carl Ludvig Engelin suunnittelema kartano, jonka pihapiiriin on vuosien varrella rakennettu kulloiseenkin toimintaan liittyviä rakennuksia. Tämä alueellisesti edustava empirekartano sekä sitä ympäröivät eri aikakausia ja niiden tyylipiirteitä edustavat rakennukset halutaan säilyttää esimerkkinä käytön historiasta ja jatkuvuudesta. Kartanot niihin liittyvine rakennuksineen ovat osa kymenlaaksolaista kulttuurimaisemaa.

Moision kartanon päärakennus on edelleen hallitseva elementti avoimessa peltomaisemassa, jossa se kohoaa metsäsaarekkeen etelälaidassa muistuttaen merkityksestään paikkakunnan ja alueen historiassa. Viimeisten vuosikymmenten ajan Moision kartanossa järjestetyt juhlat, kokoukset ja taidenäyttelyt ovat tehneet kartanosta laajalti tunnetun ja suosituksen matkailukohteen.

Kymenlaakson alue vaurastui 1800-luvulla metsäteollisuuden nousun myötä, ja samoihin aikoihin osuu myös suomalaisen kartanokulttuurin kukoistuskausi. Pohjois-Kymenlaaksossa on säilynyt parikymmentä kartanoksi luokiteltavaa rakennusta, joista pääosa on rakennettu 1800-luvulla. Moision kartanon päärakennus on yksi vanhimmista.

Se on sekä ikänsä että tyyliinsä ja rakennustapansa puolesta alueellinen harvinaisuus. Useimmat aikakauden rakennukset tehtiin Kymenlaaksossa edelleen puusta.

Tiiliarkkitehtuuria ja empiretyyliä edustavia rakennuksia nousi 1820-luvulla kaupunkien keskustoihin mutta harvemmin maaseudulle. Rakennuksen tilajäsentelyssä ainutlaatuinen piirre on rakennuksen toisen kerroksen kulmaan sijoitettu pääsali, joka poikkesi kartanorakentamisen keskeissalijärjestyksen pitkästä traditiosta.

Kartanorakennus on säilynyt pääpiirteiltään alkuperäisessä, 200 vuotta vanhassa asussaan. Se on ollut koko historiansa ajan jatkuvassa käytössä, mikä on edesauttanut rakennuksen kunnossa pysymistä. Säännöllisen ylläpidon ansiosta rakennus on silmämääräisten havaintojen perusteella hyväkuntoinen.

Kartanon myöhemmin rakennetut sivurakennukset, ylätupa ja asuntolarakennus ovat kiinteä osa kartanon fyysistä pihapiiriä sekä Moisio kartanon historiaa. Niiden suojelua esitetään päärakennuksen ohella, koska ne kertovat omalta osaltaan kartanon vaiheista sekä ovat oman rakennusaikansa hyvin säilyneitä edustajia.

LAUSUNNOT JA VASTINEET

Viranomaisille sekä naapureille lähetettiin 10.9.2020 lausuntopyyntö koskien rakennussuojeluasiaa. Museovirasto antoi asiasta lausunnon.

Museovirasto on 28.9.2021 antamassaan lausunnossa esittänyt muun ohella seuraavaa:

Kohteen kuvaus ja historia

Sijaintialue on ollut vanhastaan Moisio kylän tonttimaata. Moisio kartanon lähtökohtana on vaatimaton 1600-luvun niin kutsuttu karjakartano. Moisio kuului Getrud von Ungernille lahjoitettuun, useista kartanoista koostuvaan maaomaisuuteen. Nykyisen päärakennuksen rakentaminen aloitettiin vuonna 1818 Elimäen suurimman maanomistajan majuri Fredrik Ulrik af Forsellesin aikana. Suunnittelusta vastasi arkkitehti Carl Ludvig Engel. Elimäen kunnan ostettua kartanon maineen vuonna 1907 rakennus toimi kunnalliskotina. Maat myytiin yksityisille 1913. Kartanossa toimi kuntaliiton kodinhoitajaopiston edeltäjä Väestöliiton kotisisaropisto vuodesta 1966. Elimäen kunnan tultua uudelleen omistajaksi 1990-luvulla kartano kunnostettiin näyttely- ja pitokartanoksi ennallistavassa korjauksessa Museoviraston ohjeiden mukaan.

Moisio kartanon päärakennus on Suomen arkkitehtuurihistoriassa keskeisen arkkitehdin Carl Ludvig Engelin suunnittelema ja tiettävästi ensimmäinen hänen Suomessa suunnitteleman maaseudun säätyläisrakennus. Kaikki kymmenkunta Engelin kartanosuunnitelmaa olivat maan johtavien sukujen ja henkilöiden tilaamia. Vertaillaessa näitä töitä edustaa Moisio kartanon arkkitehtuuri niukkaa ja eleetöntä traditiota.

Moisio kartanon päärakennus on kaksikerroksinen, aumakattoinen, tiilestä muurattu empirerakennus. Sen ensimmäinen kerros on rustikoitu ja toinen kerros sileäksi rapattu. Sokkeli on graniittia. Fasadijäsentelyssä korostuvat pilastereiden jäsentämät keskirisaliitit. Ikkunat ovat ensimmäisessä kerroksessa kuusiruutuiset ja toisessa kerroksessa kahdeksanruutuiset. Rakennuksen hyvin säilyneessä pohjakaavassa on erityistä kulmaukseen sijoitettu sali. Alkuperäistä tai ennallistettua kiinteää sisustusta ovat kattolistat, ovet, ovilistat ja niiden päällystykset, ikkunapenkit, portaikon pilasterikoristeet sekä joissakin huoneissa säilyneet rosetit. Alkuperäisistä kattomaalauksista on osa esillä, ja niiden mukaan osa kattopinnoista on rekonstruoitu.

Samassa pihapiirissä sijaitseva ylätupa on valmistunut vuonna 1913 Elimäen kunnan kunnalliskodin mielisairaalaksi. Sittemmin yksikerroksinen, hirsirakenteinen, jugendtyylinen rakennus on toiminut kunnalliskodin sairasosastona, kotisisaropiston

oppilaiden asuntolana ja viimeksi Moisio Taide- ja Pitokartanon toimitiloina. Valmistumisajalle tunnusomaisia tyylipiirteitä ovat monimuotoiset ikkuna-aukotukset, ikkunoiden ja ovien koristelutoitukset sekä osittain vaakasuuntainen, osittain pystysuuntainen lautaverhous. Rakennuksen takaosassa oleva avokuisti on myöhempi lisä. Alkuperäistä kiinteää sisutusta ovat ovet ja listat. Huonejako ilmentää edelleen kunnalliskodin ja oppilasasuntolan aikaista käyttöä.

Kunnalliskodin henkilökunnan asuntolaksi vuonna 1956 valmistunut puurakennus on kaksikerroksinen ja kellarillinen. Se sijaitsee päärakennuksen pohjoispuolella. Rakennus on vaakalaudoin verhoiltu. Pelkistettyä ilmettä rikastavat lähinnä erikokoiset välidikarmit ja ikkunat. Porrashuoneita on kaksi. Kahden pienen erillisasunnon lisäksi rakennuksessa on seitsemänhuoneinen soluasunto.

Keskeisestä pihapiiristä erillään tulotien varrella on punainen, hirsirunkoinen, ikkunaton varastorakennus.

Päärakennuksesta lounaaseen, eri kiinteistöllä sijaitseva huvimaja on 1980-luvun alussa tehty jäljennös.

Rakennetun pihapiirin yhteydessä ja ympärillä on lehtipuita, kuusia ja vähäisiä pensasistutuksia. Tulotie johtaa kartanorakennuksen pääsisäänkäynnin edustalla olevalle pienelle puistoaukiolle. Oletettavaa on, että istutuksilla ja puistokäytävillä on ollut näkyvämpi asema kartanon toimissa herraskartanona. Maiseman kannalta merkityksellistä on päärakennuksen näkyvyys viljelyaukion laidalla.

....

Kulttuurihistoriallinen merkitys

Moisio kartano on rakennusperinnön suojelemisesta annetun lain 3 §:n tarkoittama suojelukohde, jolla on merkitystä rakennushistorian, erityisten ympäristöarvojen sekä rakennusten käytön ja niihin liittyvien tapahtumien kannalta.

Kartanoalue rakennuksineen on mainitun lain 8 §:ssä tarkoitetulla tavalla valtakunnallisesti merkittävä, ja sen merkittävyyttä voidaan arvioida seuraavilla perusteilla:

- päärakennus on arkkitehti Engelin tiettävästi ensimmäinen Suomessa suunnittelema maaseudun säätyläisrakennus (harvinaisuus),
- Moisio kartano on olennainen osa Elimäelle 1600-luvulla muodostunutta kartanolaitosta (tyypillisisyys),
- päärakennuksen empirearkkitehtuurin ja ylätuvan jugendarkkitehtuurin tunnusomaiset piirteet (edustavuus),
- rakennuksia on käytetty ja hoidettu niiden alkuperäisiä piirteitä vaalien (alkuperäisyys),
- päärakennus ilmentää käyttöä säätyläiskotina ja ylätupa hoitolaitoksena (historiallinen todistusvoimaisuus),
- rakennukset edustavat kartanon käyttöhistoriaa kartanona, hoitopaikkana, oppilaitoksena sekä näyttely- ja juhlatilana (historiallinen kerroksisuus).

Museovirasto on esittänyt lausunnossaan ehdotuksen suojelumääräyksistä ja suojelun kohdentumisesta.

Omistajan kuuleminen

Omistajalle varattiin tilaisuus tulla kuulluksi ELY-keskuksen hankkimista selvityksistä. Museoviraston lausunto toimitettiin tiedoksi Kouvolan kaupungille 5.10.2021. Omistajalla ei ollut kommentoitavaa lausuntoon.

KAAVOITUS- JA SUOJELUTILANNE

Kartanon alue on osoitettu 13.12.2004 voimaantulleessa Elimäen kirkonkylän osayleiskaavassa SR-alueeksi, joka on rakennuslainsäädännön nojalla suojeltava alue.

Merkinnällä on osoitettu rakennustaiteellisesti tai kulttuurihistoriallisesti merkittäviä ympäristökokonaisuuksia tai kohteita, joiden suojelu toteutuu maankäyttö- ja rakennuslain tai rakennuslainsäädännön mukaan. Kartanon aluetta koskee myös merkintä sr-1, joka kertoo alueella olevan säilytettäviä valtakunnallisesti tai maakunnallisesti arvokkaita rakennuskulttuurikohteita.

Yleiskaavan pohjalta ei alueelle ole laadittu asemakaavaa.

Valtakunnallinen arvo on huomioitu Kymenlaakson maakuntakaavassa. Moision kartano sisältyy Elimäen kulttuurimaisemiin (ma/v) ja Elimäen viljelysmaisemaan (ma/e).

Moision kartanon alue on osa muinaismuistolain (295/1963) rauhoittamaa kiinteää muinaisjäännöstä Moision historiallinen kyläpaikka (muinaisjäännösrekisterin tunnus 1000013051).

Kouvolan kaupunki on myymässä Moision kartanoa.

MUUT SELVITYKSET

Kappale on poistettu kirjoitusvirheen korjaamisena 13.12.2021 (Hallintolaki 51 §).

KAAKKOIS-SUOMEN ELY-KESKUKSEN RATKAISU JA PERUSTELUT

Kaakkois-Suomen ELY-keskus määrää Kouvolan kaupungissa osoitteessa Moisiontie 163, 47200 Elimäki sijaitsevan Moision kartanon kartanorakennuksen ja Ylätuvan sekä näiden rakennusten välittömän lähiympäristön muodostaman kartanopuiston suojeltavaksi rakennusperinnön suojelemisesta annetun lain (498/2010) 9 §:n nojalla.

Samalla elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus antaa seuraavat suojelumääräykset:

Rakennusperintölain 10 §:n mukaan suojeltua rakennusta ei saa purkaa.

Suojelumääräykset koskevat päärakennuksen ja ylätuvan ulkoasua, rakennusrunkoa ja sisätiloja kiinteine sisustuksineen sekä näiden välittömän lähiympäristön muodostamaa pihapiiriä.

1. Rakennuksia ja niiden välitöntä lähiympäristöä tulee hoitaa ja käyttää niin, ettei niiden kulttuurihistoriallinen arvo heikenny. Rakennusten korjaus- ja muutostöiden tulee perustua kohteen historian, alkuperäistoteutuksen, muutosvaiheiden ja säilyneisyyden hyvään tuntemukseen.
2. Rakennusten ulkoasu, rakennusrunko ja sisätilojen kiinteä sisustus tulee säilyttää.

3. **Rakennusosia tulee korjata ja tarvittaessa uusia siten, että rakenteet, materiaalit ja työtavat vastaavat alkuperäistä toteutusta tai ovat muilta osin rakennuksen ominaispiirteisiin sopivia.**
4. **Korjaus- ja muutostöissä on kuultava asiantuntijana Museovirastoa. Museovirastolla on oikeus antaa ohjeita suojelumääräysten soveltamisesta.**

Suojelun kohdentaminen

Suojelu kohdistuu päärakennukseen (kartanorakennukseen) ja ylätupaan (yksikerroksiseen jugendrakennukseen) sekä näiden välittömän lähiympäristön muodostamaan pihapiiriin.

Suojelu kohdistuu Moisio kartanon päärakennuksen ja ylätuvan ulkoasuun, rakennusrunkoon ja sisätiloihin kiinteine sisustuksineen.

Rakennusten ulkoasu muodostuu julkisivun ja vesikaton rakennusosista, yksityiskohdista, materiaaleista ja väryksestä. Julkisivuaukkoihin liittyvät rakennusosat eli ikkunat ja ovet ovat ulkoasuun liittyvä kokonaisuus myös sisäpuolisine osineen.

Rakennusten rakennusrunko käsittää kantavan rungon, perustukset, ulkoseinät, väliseinät sekä ala-, väli- ja yläpohjat, muuratut hormirakenteet sekä kattorakenteet.

Kiinteään sisustukseen kuuluvat päärakennuksessa sen alkuperäiset pintamateriaalit, kattolistat, ovet, ovilistat ja niiden päällystöt, ikkunapenkit, portaikon pilasterikoristeet sekä joissakin huoneissa säilyneet rosetit ja säilyneet alkuperäiset kattomaalaukset; ylätuvassa alkuperäiset katto- ja lattiapinnat sisäovet ja listoitukset.

Kartanon pihapiiri muodostuu rakennusten välisistä kulkuteistä, edusaukiosta ja puistikkona hoidetusta puustoisesta alueesta.

Suojelu ei kohdistu kunnalliskodin henkilökunnan asuinrakennukseen.

Moisio historiallisen kyläpaikka, jonka alueella kartano on, on rauhoitettu muinaisjäännös, jota koskevat muinaismuistolain (295/1963) säädökset.

Perustelut

Laki rakennusperinnön suojelemisesta 8 §:n 1 momentin mukaan rakennus voidaan suojella, jos se on valtakunnallisesti, maakunnallisesti tai paikallisesti merkittävä. Kyseisen pykälän mukaan rakennuksen merkittävyyttä arvioidaan seuraavilla perusteilla:

- 1) harvinaisuus tai ainutlaatuisuus (harvinaisuus);
- 2) historiallinen tyypillisuus alueelle (tyypillisuus);
- 3) aluetta tai tiettyä aikaa kuvaavat tyypilliset piirteet (edustavuus);
- 4) alkuperäistä tai sitä vastaavan käytön, rakentamistavan, arkkitehtuurin tai tyylin ilmeneminen ja jatkuminen (alkuperäisyys);
- 5) merkitys historiallisen tapahtuman tai ilmiön todisteena tai siitä kertovana ja tietoa lisäävänä esimerkkinä (historiallinen todistusvoimaisuus); tai
- 6) näkyvissä olevat eri aikakausien rakenteet, materiaalit ja tyyli- ja muotoilupiirteet, jotka ilmentävät rakentamisen, hoidon ja käytön historiaa ja jatkuvuutta (historiallinen kerroksisuus).

Museoviraston lausunnon mukaan Moisio kartanoa voidaan pitää rakennusperinnön suojelemisesta annetun lain 3 §:n tarkoittaman suojelun kohteena, jolla on merkitystä rakennushistorian, erityisten ympäristöarvojen sekä rakennusten käytön ja niihin liittyvien tapahtumien kannalta. Moisio kartanoalue rakennuksineen on samaisen lain 8 §:ssä tarkoitetulla tavalla valtakunnallisesti merkittävä, ja sen merkittävyyttä voidaan arvioida seuraavilla perusteilla:

Moisio kartanon päärakennus on arkkitehti Engelin tiettävästi ensimmäinen Suomessa suunnittelema maaseudun säätyläisrakennus (harvinaisuus). Moisio kartano on olennainen osa Elimäelle 1600-luvulla muodostunutta kartanolaitosta (tyypillisisyys). Kartanon päärakennuksen empirearkkitehtuurin ja ylätuvan jugendarkkitehtuurin tunnusomaiset piirteet (edustavuus) sekä rakennuksia on käytetty ja hoidettu niiden alkuperäisiä piirteitä vaalien (alkuperäisyys). Päärakennus ilmentää käyttöä säätyläiskotina ja ylätupa hoitolaitoksena (historiallinen todistusvoimaisuus). Rakennukset edustavat kartanon käyttöhistoriaa kartanona, hoitopaikkana, oppilaitoksena sekä näyttely- ja juhlatilana (historiallinen kerroksisuus).

Käytössä olevien selvitysten ja Museoviraston asiantuntijalausannon perusteella suojelun edellytykset täyttyvät ja Moisio kartanolla on valtakunnallista merkitystä. Suojelupäätöksen kohteena on sisätiloja eikä alueelle ole tarkoitus laatia asemakaavaa, joten suojelussa sovelletaan lakia rakennusperinnön suojelemisesta. Edellä olevan johdosta Moisio kartanon päärakennus ja ylätupa sekä näiden välittömän lähiympäristön muodostama pihapiiri on perusteltua suojella rakennusperinnön suojelemisesta annetun lain nojalla.

SOVELLETUT OHJEET

Laki rakennusperinnön suojelemisesta (498/2010) 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 12 ja 24 §

MUUTOKSENHAKU

Tähän päätökseen saa hakea muutosta Itä-Suomen hallinto-oikeudelta.

Valitusosoitus on päätöksen liitteenä.

Tämä asiakirja on sähköisesti hyväksytty viraston sähköisessä asianhallintajärjestelmässä. Asian on esitellyt arkkitehti Tuija Mustonen ja ratkaissut ylijohdaja Leena Gunnar.

JAKELU

Päätös maksutta / saantitodistuksella
Kouvolan kaupunki

Tiedoksi

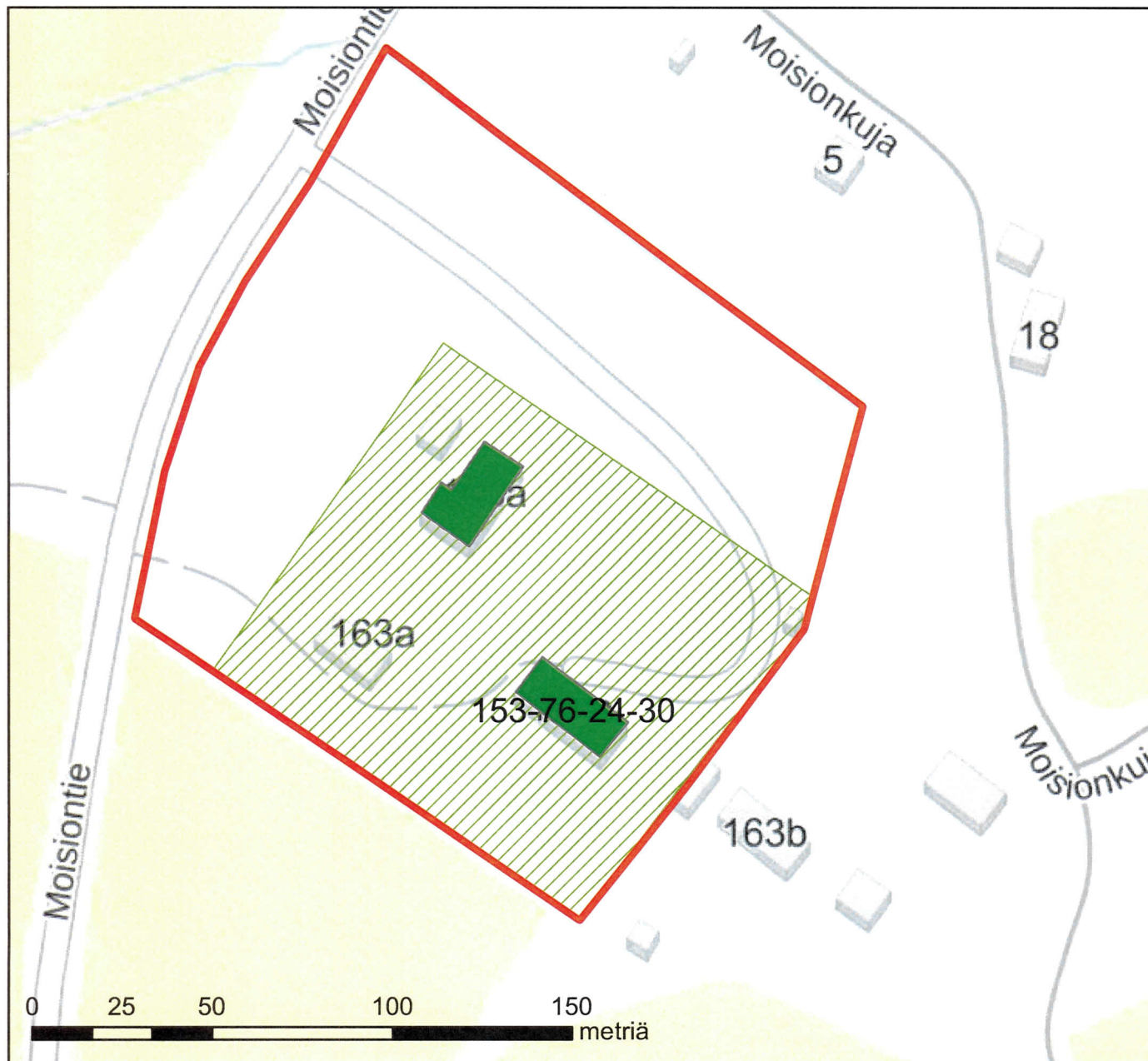
sähköpostitse:
Ympäristöministeriö
Museovirasto, kirjaamo@museovirasto.fi
Kymenlaakson liitto, virasto@kymenlaakso.fi
Kymenlaakson museo, kirjaamo@kotka.fi
Maanmittauslaitos, kirjaamisasiat kirjaamisasiat@maanmittauslaitos.fi
KASELY/ Pertti Perttola
kirjeitse:
Naapurikiinteistöjen omistajat (erillisen listan mukaisesti)

Tästä päätöksestä ei ole tänne valitettu
tähän päivään mennessä; todistaa Kuopiossa,
hallinto-oikeudessa 14.3.2022

Jenni Vehk JENNI VEHKUNEN

Todistusmaksu 32 €

Moision kartano

Rakennussuojelu

- Rakennus jonka suojelua päätös koskee
- Suojeltu alue
- Kiinteistöraja

Tämä kartta liittyy Kaakkois-Suomen ELY-keskuksen tekemään päätökseen

KASELY/1353/2020

Huom! Kartan tausta-aineistot ja kiinteistörajat ohjeellisia

Taustakarttarasterit, kooste (MML/WMTS),
Lähde: Maanmittauslaitos

29.11.2021

Valitusosoitus

Tähän päätökseen saa oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain (808/2019) mukaisesti hakea muutosta valittamalla Itä-Suomen hallinto-oikeuteen. Valittajalta peritään hallinto-oikeudessa 260 euron suuruinen oikeudenkäyntimaksu. Tuomioistuinmaksulaissa (1455/2015) säädetään erikseen niistä tapauksista, joissa maksua ei peritä.

Valitusaika Valitus on tehtävä 30 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Ajan laskeminen alkaa tiedoksisaantipäivää seuraavasta päivästä. Jos määräajan viimeinen päivä on pyhäpäivä, lauantai, itsenäisyyspäivä, vapunpäivä, jouluaatto tai juhannusaatto, valitusaika jatkuu vielä seuraavaan arkipäivään.

Valittajan katsotaan saaneen tiedon päätöksestä seitsemäntenä (7) päivänä sen jälkeen, kun päätös on postitettu valittajan ilmoittamalla osoitteella, ellei valituksen yhteydessä muuta näytetä.

Sisältö Valituskirjelmässä, joka osoitetaan hallinto-oikeudelle, on ilmoitettava

- valittajan nimi ja kotikunta
- postiosoite ja puhelinnumero, joihin asian käsittelyä koskevat ilmoitukset valittajalle voidaan toimittaa
- päätös, johon haetaan muutosta
- miltä kohdin päätökseen haetaan muutosta ja mitä muutoksia päätökseen vaaditaan tehtäväksi
- perusteet, joilla muutosta vaaditaan
- mihin valitusoikeus perustuu, jos valituksen kohteena oleva päätös ei kohdistu valittajaan.

Jos valittajan puhevaltaa käyttää hänen laillinen edustajansa tai asiamiehensä taikka jos valituksen laatijana on joku muu henkilö, on valituskirjelmässä ilmoitettava myös tämän nimi ja kotikunta.

Liitteet Valituskirjelmään on liitettävä

- valituksenalainen päätös valitusosoituksineen alkuperäisenä tai jäljennöksenä
- tiedoksisaantitodistus tai muu selvitys valitusajan alkamisen ajankohdasta
- mahdolliset asiakirjat, joihin valittaja vetoaa vaatimuksensa tueksi
- asiamiehen valtakirja, mikäli asiamiehenä toimii muu kuin asianajaja, julkinen oikeusavustaja tai luvan saanut oikeudenkäyntiavustaja

Toimittaminen

Valitus tehdään kirjallisesti. Valituskirjelmä on toimitettava valitusajan kuluessa: Itä-Suomen hallinto-oikeus

PL 1744
70101 Kuopio
Vaihde 029 56 42500
kuopio.hao@oikeus.fi

Valituskirjelmän voi toimittaa henkilökohtaisesti tai asiamiehen tai lähetin välityksellä taikka lähettäjän omalla vastuulla postitse tai sähköisesti. Valituskirjelmän tulee olla valitusviranomaisella viimeistään valitusajan viimeisenä päivänä ennen viraston aukioloajan päättymistä. Valituksen voi tehdä myös hallinto- ja erityistuomioistuinten asiointipalvelussa osoitteessa <https://asiointi2.oikeus.fi/hallintotuomioistuimet>.